

Mohay Tamás: „Istennek kincses tárháza...”. P. Losteiner Leonárd ferences kézírata Szűz Mária csíksomlyói kegyszobráról

Csíksomlyó–Budapest, Szent István Társulat, 2015, 302 l.

A csíksomlyói kolostor és kegytemplom által hirdetett jubileumi Mária-évben ünnepték a csíksomlyói Mária-szobor fél évezredes fennmaradását. P. Losteiner Leonárd ferences szerzetes történetíró, definator (alesperes) Szűz Mária csíksomlyói kegyszobráról az 1800-as évek első évtizedében írt magyar nyelvű kézírata is 2015-ben jelent meg. A kéziratot 2005-ben küldte el Nyíregyházáról Csíksomlyóra dr. Cserhádi István katolikus pap Máriás József erdélyi, irodalompublicisztikával foglalkozó újságíróval, aki még ez évben ismertette a füzetet a Hargita Népében. P. Losteiner János Leonárd (Kolozsvár, 1744 – Csíksomlyó, 1826) erdélyi ferences szerzetes jelen munkájában „az első magyar nyelvű mirákulumos könyvet [írta meg] Csíksomlyóról, amiről egészen 1800-ig mindenki csak latinul írt” (11). A kötetet Mohay Tamás néprajzkutató, az ELTE Néprajzi Intézetének intézetigazgató egyetemi tanára szerkesztette, és a Csíksomlyói Ferences Kolostor a Szent István Társulattal közösen adta ki.

A kötet megjelenésében is igényesen nyújtja az olvasó kezébe Losteiner írását. A kötet belső borítójának mintázata a 18. századi könyveket idézi meg, megjelenésében azonos a munka második felében közreadott faksimile borítójával. Rögtön az első lapokon ad egy 1937-es felvételt a csíksomlyói Mária-szoborról, és az átirat közlése előtt is egyet, egy korábit, a kegyszobor 1836-os ábrázolását. Ezek a képek a mai Rózsafüzért imádkozó hívek szentképeihez hasonlatosak, de egyben annak szemléltetését is szolgálják a könyvben, hogy miként változott száz év alatt a szobor megjelenése. Mohay Tamás tanulmánya előtt ajánlást olvashatunk az erdélyi ferencesek tartományfőnökétől, fr. dr. Orbán Szabolcs szerzetes atyától, aki a kolozsvári ferences templomban szolgál. Szabolcs atya Losteiner után a természet, a kegyelem és a dicsőség fogalmainak együttes megjelenésével ajánlja az olvasónak a kötetet, mert csak a kegyelem segítheti hozzá a befogadót az Úr jóságából megmutatkozó dicsőség érzékeléséhez, ahhoz, hogy a természet részeként megfelelően olvassuk Losteiner sorait (10–11).

Az ajánló után egy nagy lélegzetű tanulmány következik Mohay Tamás tollából *Losteiner Leonárd történetei a csíksomlyói kegyszoborról* címmel. A szerző áttekinti az egykor élt ferences szerzetes életét és korát, és már a bevezetőben jelzi, hogy nem volt célja a kézirat minden részletre kiterjedő elemzése. Történeti munkáról lévén szó, Mohay felhívta a figyelmet arra, hogy a füzet számos egyezéssel bír Losteiner más

történetírói írásaival, krónikáival. Loseiner személyisége egy nagy tudású és saját korának viszonyaiban is naprakészen tájékozott tudós szerzetes alakját mutatja, aki ferences szellemiségében nem vágyott hírnévre, s valószínűleg saját korában sem tett szert nagy népszerűsége, de szinte folyamatosan viselt felelős beosztásokat (Széken, Medgyesen és Mikházán volt házfőnök). Számos történeti munkát írt latin nyelven: megírta a csíksomlyói ferences kolostor (*Cronologia Topographico-Chronographica, seu sub specie annuae felicitatis et calamitatis Provinciae Transylvanicae et Siculiae Descriptio pervetusti Monasterii Csik-Somlyóviensis [...]*, Kolozsvár, Csíksomlyói Ferences Rendház Könyvtára [A V 7/5254 jelzet], kézirat, 1777), az erdélyi ferences rendtartomány történetét (*Propago vitis seraphicae in transilvaniam protensa [...] seu historia chronologico-topographica provinciae seraphico-transylvanicae tit. s. stephani protoregis hungariae fratrum ordinis minorum s. p. francisci strictioris observantiae [...]*, Csíksomlyói Ferences Rendház Könyvtára [jelzet nélkül], kézirat, 1789), és írt egy világtörténetet is (*Theatrum Orbis Christiani Hungarico-Transilvanicum [...]*, Budapest, OSZK [Fol. Lat. 402.], kézirat, 1790 után).¹ Pályafutása átível egy korszakváltáson, hiszen 1790 előtt a ferencesek nagy hatást tudtak kifejteni Erdélyre, és viszonylagos békében élhettek a Habsburgok uralma alatt, mígnem 1790 után II. József intézkedéseinek köszönhetően a ferences rend autonómiája is jelentősen csökkent, és a ferences fiatalok is világi egyetemeken tanultak. Másrészt a történetírásban is egy korábbi paradigma képviselője volt, a következő generáció más törekvéseket, elveket képviselt. A két korszak történetírását illető különbségek leginkább a múlt- és történelemszemlélet megváltozásában és a kritikai igényesség megerősödésében ragadhatók meg. A 18. század második felében még nem korszerűtlen Loseiner évek szerinti tárgyalásmódot követő történetírása, de később már annak számít. Pray György munkásságát követően már kritikai történetírásról beszélhetünk. Fontos, hogy Loseinert a rend bízta meg a történetírással, később ez már nem volt jellemző.

Mohay Loseiner hatástörténetéről szólva elmondja, hogy abban az értelemben nem is beszélhetünk erről, hogy a füzet nem látott nyomdafestéket, de elgondolkodik rajta, hogy vajon ha megjelent volna, mennyire terjedtek volna el, mennyire folklorizálódtak volna az elmondott csodák. Ekkor még működött Erdély első nyomdája Csíksomlyón, de a Loseineréhez hasonló törekvés nem volt az utókorban, „alighanem csekély hatást gyakorolt fiatalabb rendtársaira” (57). Az új kegytemplom építésének ambíciója azonban az egész 19. századon átívelő nagy építkezésekben mutatkozott meg. Az új templomot, amelynek építkezési felügyeletét Loseiner elkezdte, 1876-ban szentelték fel. A szentély falán pedig azóta is egyre csak sokasodnak a hálátáblák.

A tanulmány második egységében Mohay ismerteti a művet, annak tartalmára és jelentőségére is kitérve. Elmondja, hogy a szöveg mind Loseiner korábban említett latin nyelvű krónikáival, mind a korszak püspöki kivizsgálásainak tanúkihallgatási

¹ Loseiner kéziratos munkáinak címét a szerkesztő, Mohay Tamás átirata (66–67) szerint adom meg. – Sz. P. K.

jegyzőkönyveivel mutat egyezéseket. Ebben a szakaszban Mohay körültekintő és meggyőző érveléssel támasztja alá, hogy a füzet szerzője Losteiner – annak ellenére, hogy a munkát szerzőként nem írta alá, csupán azt jegyezte fel, hogy a csodákat ő gyűjtötte össze: „gyűjteménye P. Losteiner Leonárdnak” (21). Noha a csíksomlyói búcsú eredete 1567. pünkösdi szombatja, (92), és a hívők már a 17. században is felkeresték a szobrot, az erdélyi rendtartomány csak 1729-ben önállósult, így viszonylag későn, 1746-ban indították csak meg az első püspöki vizsgálatot a kegyszobor csodáinak elismertetésére. Ennek azonban nem lett írásban rögzített eredménye. A püspöki vizsgálatok során a püspök vizsgálóbizottságot nevez ki, amelyet elküld a helyszínre, ahol a bizottság esetleg előzetesen összeállított kérdések alapján tanúkat hallgat meg, és felveszi a vallomásokat. Ezután megtörténik a vizsgálat és megszületik a püspöki határozat. A somlyói csodáknak azonban még az összegyűjtésére sem került sor 1746-ban, mivel Klobusitzky Ferenc püspök 1748-as zágrábi kinevezése miatt meghiúsult a vizsgálat befejezése. Batthyány Ignác erdélyi püspök 1798-ban nyilvánította ki „a csíksomlyói kegyszobor hivatalos egyházi elismerését” (23). Innentől számított egyházjogilag is megengedettnek a kegyszobor tisztelete.

A ferencesek hosszú távú törekvésével összefügg az az ambíció, hogy a csodák összegyűjtése megtörténjen, megszülessen a kegyszobor mirákulumos könyve. Losteiner Leonárd azonban igazi történész volt (nem csupán lelkipásztorként fogott a feladathoz), s könyvében sem pusztán a csodák összegyűjtésére törekedett, hiszen „őt a teljes történet, a teljes történelem érdekelt” (25). Losteiner megbízását a rendtől kapta, de érdeklődése nem korlátozódott kizárólag a kegyszobor csodáira, és a rendtartomány történeténél is messzebb tekintett. Fiatal szerzetesként nemcsak a kolostor történetét írta meg az 1777-ben befejezett *Cronológiában*, hanem a templomét és a környékét is. A később bontásra kerülő középkori templomot is részletesen bemutatta, a csodákról vallomásokat gyűjtött, s ezeket a confessiókat, levélmásolatokat, amennyiben magyarul hangzottak el, magyarul is közölte krónikájában. Losteiner 1786–89 között az erdélyi ferences rendtartomány történetével foglalkozott (*Propago Vitis...*) és a különböző konventek sorában szintén írt Csíksomlyóról és a kegyszoborról is. Amikor 1779-ben Kollonich László püspök új vizsgálóbizottságot küldött ki Csíksomlyóra, feltételezhető, hogy a munkában Losteiner is közreműködött. 1780-ban Kollonich elnyerte a nagyváradi püspöki kinevezést, így ez a vizsgálat sem fejeződött be. Batthyány Ignác követte őt az erdélyi püspöki székben. Az ő vezetésével a püspökség 1781-ben hivatalos nyilatkozatot bocsátott ki a somlyói csodás eseményekről. Batthyány Ignác imádkozott a kegyszobornál, és fogadalmi ajándékon kívül engedélyt is adott, hogy Somlyón a prédikáció után elmondják a *Credót*, és a *Te Deumot* a mise elején anyanyelven énekelhessék el. Ez kivételesen nagy engedménynek számított. 1784-ben a harmadik vizsgálóbizottság felhasználta a feltételezhetően Losteinerhez is köthető 1783-ban készült *Protocollumot* (a vizsgálóbizottság által készített jegyzőkönyvet), amely magában foglalta a kegyszoborral kapcsolatos csodás történeteket. Mohay

ismeri és fel is használta tanulmányához Báর্থ János néprajzkutató eredményeit, Báর্থ ugyanis 1997-ben megtalálta az 1784-es tanúkihallgatás iratait, és ezeket közzétette.² Mohay feltehetően jól gondolja, amikor Losteiner a két latin nyelvű írás után egy magyar nyelvű mirákulumos könyv megírásához is hozzáfogott, hogy a történész:

Célja lehetett a kegyhely iránti buzgóság ébren tartása és talán az adakozó kedv fokozása is a készülő új templom építésének javára. Leginkább pedig az, hogy emlékezetben tartsa korábbi nemzedékek gyűjtőmunkájának eredményeit, a kegyeszobor körül megesett csodákat. (28)

A kötetben megjelent munka tehát egy mirákulumos könyv. Jelen esetben a mirákulum egyértelműen a csoda, az imameghallgatás jelentésben értendő. Mohay a mirákulumok műfajával foglalkozó fejezetben Knapp Éva és Tüskés Gábor munkájára³ hivatkozva elmondja, hogy az első magyar mirákulumelbeszélés Árpád-házi Margit szentté avatásakor (1276) készült jegyzőkönyvben található. A mirákulumos könyveket általában meghatározott téma, motívumhasználat, szerkezet és funkció jellemzi,⁴ de ahogy arra Mohay is felhívta a figyelmet, nemcsak mirákulumtörténeteket tartalmazhatnak, hanem akár történeti elemzéseket is (51). A kéziratos vagy nyomtatott Mária-mirákulumokon kívül szentekhez kötődő mirákulumirodalmat is olvashatunk a prédikáció-, exemplum- és legendagyűjteményekben. Losteiner munkája is jól mutatja, hogy a mirákulumelbeszéléseknek nagy jelentőségük volt a Mária-kultusz terjedésében, megerősítésében. A ferences szerzetes Máriát mint a Magyarok Nagyasszonyát, *Patrona Hungariae*-t tüntette fel, amiben a rekatolizációs törekvésekig visszamenő felekezeti meghatározottság is tetten érhető. A Mária-kultusznak meghatározó motívuma, hogy Mária mint jóságos Anya megóvja, megsegíti az őhozzá igaz hittel esdeklőket a kereszténység valamennyi ellenségétől. Mohay ugyan elhelyezi a mirákulumoskönyvek hagyományában a Losteiner által készített füzetet, elmondja, hogy a 17. századtól a mirákulumos könyvek nagyon népszerűek voltak, de Losteiner munkájának 18. századi mirákulum-párhuzamait nem tárgyalja. Ez magyarázható azal is, hogy a műfaj ebben a században virágkorát élte. Knapp és Tüskés a máriavölgyi mirákulumokkal kapcsolatban ismerteti, hogy azokat 1700 és 1789 között megszakítás nélkül feljegyezték, és a megjelölt intervallumból négy latin kéziratos gyűjteményen kívül nyolc nyomtatott könyvet is ismerünk.⁵ Emellett a magyarországi kegyhelyekkel kapcsolatban latin és a magyar nyelvű munkákon kívül, szlovák és német dokumentumok is szóba jöhetnek a 18. század vallástapasztalatának vizsgálatakor. Így aligha marasztalható el Mohay amiatt, hogy a kortárs mirákulumokkal való párhuzamokat illetően nem, csupán műfaji sajátosságok szerint vizsgálta a szöveget.

² BÁRTH János, *A vígasztaló Napbaöltözött Asszony*, Szeged, Agapé, 2000.

³ KNAPP Éva, TÜSKÉS Gábor, *Egy XVII. századi elbeszélés-gyűjtemény: Az első máriavölgyi mirákulumos könyv és irodalmi utóélete*, Irodalomismeret, 10(1999), 3. sz., 380–397.

⁴ *Uo.*, 381.

⁵ *Uo.*, 392.

A jelen kiadványban közölt füzet keletkezési idejét viszonylagos pontossággal megjelölte a szerkesztő: Batthyány Ignác 1798-ban bekövetkezett halálát követően keletkezett az írás, és mivel az utolsó csoda 1800-as datálása, a jezsuita rendet azonban néhaiként említi (amikor történész kollégáira hivatkozik: P. Kunits Ferencre és P. Györffi Pálra), ezért a kéziratnak 1814 előtt kellett keletkeznie. (VII. Piusz ugyanis 1814-ben állította vissza a Jézus Társaságát.) Mohay úgy vélekedett, hogy Losteiner 1810 körül írhatta a füzetet, mivel az új templom építésének felügyelete 1802 és 1809 között lefoglalhatta.

Mohay szerint a kézirat egyértelműen tisztázat, és ismételten felhívta rá a figyelmünket, hogy a szerző nyomtatásra szánta. A kiadványt úgy tervezték meg, hogy a csodatörténetek után a lelki épülést szolgáló imádságok, énekek következzenek, de ez már sajnálatos módon nem valósult meg. A füzet eredeti szövege Losteiner munkája, de a könyvecskét más kezek másolták le, s nem kevés másolási hibát ejtettek benne. A másolók azonosítása egyelőre nem történt meg. A szövegben található bibliai idézeteket a kéziratban aláhúzták, és a Vulgata alapján megjelölték a Biblia-helyeket. 2006-ban a kolozsvári Egyetemi Könyvtárban találtak egy másolatot a szövegből *Istennek kincses tárháza* címmel, amely valószínűleg nem sokkal az eredeti után készülhetett. A szöveg egy harmadik kéziratpéldánya az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban található. Ez a somlyói kézirat tiszta és egységes változata, de ahogy Mohay itt is rámutatott, további kutatások eredménye lehet annak megállapítása, hogy a két példány közül melyiket másolták melyikről. Figyelembe véve, hogy ismerjük a kézirat két másolatát, valamint a kiadott szöveg is másolat, érdemes elgondolkoznunk azon, hogy vajon hány másolat is készülhetett összesen Losteiner füzetéről. Lehetséges, hogy érdemes volna a munka esetében kéziratossá nyilvánossággal is számolni.

Mohay a tanulmány az *Istennek kincses tárháza* szerkezetével, tartalmával foglalkozó fejezetében leírja a szöveg előzményeit és forrásait is. Utóbbiakkal kapcsolatban hangsúlyozza, hogy az itt olvasható történetek szinte kivétel nélkül olvashatók a *Cronológiában*, megjegyzi azonban, hogy jelen füzetben négy olyan imameghallgatás, csoda is szerepel, amelyek a tanúkihallgatásokkal összefüggő vizsgálat során nem nyertek megerősítést. Mindez azt mutatja, hogy a legjelentősebb forrás a *Cronologia* és a *Protocollum*. Mohay a tanulmány során sokszor mutat fel további kutatási lehetőségeket a füzetrel kapcsolatban, és ezek közül az egyik éppen az összefüggések kimutatása az *Istennek kincses tárháza* és Losteiner korábbi munkái, a püspöki kivizsgálások iratai és a Gyulafehérvári Érseki Levéltár szentszéki peranyaga között. A Losteiner által említett történetírókat Mohay röviden be is mutatja, megnevezve legfontosabb műveiket. A szerzők jellemzően jezsuita vagy ferences szerzetesek voltak, ami nem meglepő, hiszen a tudományossá váló történetírás még a 18. században is elválaszthatatlan volt a vallási mozgalmaktól, szerzetesi, vallási környezettől. Hivatkozik jezsuita szerzetesekre, úgymint Szentiványi Márton, Kunits Ferenc vagy P. Pátrik János („A néhai Jézus Társaságából két író hozok elő”, 88) atyákra, valamint

ferences lelkipásztorokra is, például Györffi Pál, P. Balásffi Mihály, Veress Lajos rendtörténészekre. Mohay abban is Loseiner szerzőségének igazolását látja, hogy a ferences szerzetes éppen saját történetírásait nem említi a források között: „ha valaki más állította volna össze, az biztosan megemlíti ezeket a testes krónikákat” (47). A tanulmány körületekintően végigveszi azokat a munkákat, forrásokat (például IV. Jenő pápa 1444-es búcsú kiváltását vagy Kájoni János *Liber Nigerét*), amelyek fontosak lehetnek volna, Loseiner mégis elhagyta a számvetés során. Elmondja, hogy a mirákulumtörténetek végén egy-egy tanulságos mondatot olvashatunk, jellemzően bibliai idézettel vagy nagy tekintély nevével megerősítve.

Az Istennek kincses tárháza, mely a csíksomlyai csudálatos Szűz Mária szent képénél rég üdőtől fogva osztogatgatik című mirákulomos könyvet Mohay tanulmánya, majd az átírási elvek közlése előzi meg, ezután olvashatjuk Loseiner szövegét mai helyesírásban, modern átíratban. Mohay elmondja, hogy nem egy kritikai kiadás elkészítése volt a célja, illetve úgy gondolta, hogy a betűhűségnek nem szükséges jelentőséget tulajdonítani, hiszen a fakszimile közlése lehetőséget biztosít az eredeti íráskép, a szövegdalok, a tévesztések és a helyesírás elemzésére. A történeti forrásközlés és az irodalmi kritikai kiadások különbségtételénél talán lényegesebb Mohay célkitűzésének a recenzens szerint rendkívül szimpatikus indoklása is: „Minden értő olvasás egyúttal értelmezés is és ennek az értelmezésnek a terhét egy régi szöveg esetében nem indokolt teljes egészében az olvasókra hárítani” (75–76).

Losteiner először elmondja, hogy a „Tárgya e könyvecskének” (79) „Boldogságos Szűz Mária csudálatos faragott szent képe” (80), amelyhez Pünkösdkor, a csíksomlyói búcsú idején az emberek elzarándokolnak. Leírja, hogy be szeretné mutatni a kegyszobor

elsőben ábrázátját, másodsor rágiségét, harmadszor az ezen szent képen történt természet felett való változásokat, negyedszer az itten elvett isteni ajándékokot, és végre ötödször a néhai fő megyés pásztorunk kegyselmes Batthyány úrnak ezen szent kép iránt írásban tett törvényes ítéletét. (81)

Az első részben tehát elmondta, hogy a szobor megmutatja Mária anyaságát, szüzségét, de fejedelemségét is. Az alábbi idézet szemlélteti, hogy Loseiner úgy látta velünk a szobor alakját, amiként a kiadásban közölt kegyszobor ábrázolások: egyszerre mutatja meg a szeplőtelen Szűzanyát, Jézusnak édesanyját és Magyarország Patrónusát, a fejedelemasszonyt, akihez oltalomért lehet fordulni. Loseiner számára a szobor mintegy maga a Szépséges Szűzanya, egységben látja a jelképet és a szobrot.

Anyaságát, mert méhének gyümölcst, a kised Jézust bal karján tartja; szüzségét, mert koszorút tart fején, és lobogóra leeresztett haja térdig fedezi köntösit; fejedelemségét, mert kegyelemre jobb kezében tartja csöcsömös Fiának királyi pálcáját, minden tekintetre nézve oltalmokra áll és segedelmekre azoknak, kik itten Istenhez Mária által folyamodnak. (81–82)

Miután elmondja, hogy a szobor hársfából készült, bemutatja a megjelenését is, majd egy bibliai idézettel összegzi elragadtatását: „Ábrázolja ezen szent képnek mintegy Isten dicsőségének makula nélkül való tüköre (Bölcs 7,26)”. A bibliai idézetet a másoló aláhúzta, és megadta a bibliai szöveghelyet. Az idézet azonban túlmutat a bibliai párhuzamon, hiszen egyértelmű utalásként is értelmezhető Újfalusy Judit klarissza apáca 1712-ben megjelent nagysikerű (1913-ig 25 kiadást megért) *Makula nélkül való tükör* című könyvére. A recenzens elképzelhetőnek tartja, hogy Losteiner ismerte Jézus és Mária érzelmekkel telített életírását.

A második fejezet a kegyszobor eredetével és régiségével foglalkozik. Losteiner itt is megragadja az alkalmat annak rögzítésére, hogy a kegyszobor egyik legnagyobb csodája, hogy megtartotta a keresztény hitben a híveket. A csíksomlyói búcsú ezért is olyan fontos számára: „miért, hogy Pünkösdben tartatik itten a főbb ájtatos gyülekezete a híveknek? Azért tudniillik, mert abban az üdőben történt a népnek az igaz hitben való megtartásáért a bizodalmas folyamat” (93). Isten ajándéka az erős hit. A harmadik fejezetben (*Az ezen szent képen történt természet felett való változásokról*) a tömörségre törekvő csodatörténetek között elsőként a kegyszobor megmaradását említi. Losteiner imameghallgatás-kiadványai a negyedik fejezettől (*A csíksomlyói Szűz Mária szent képénél vett isteni kegyelemről*) kerülnek sorra, és a csudálatos történetek között nemcsak fizikai betegségekből való felgyógyulásokról értesülhetünk, hanem fiatal és a szüleinek engedetlen, pórul járó lányokról is. Mikszáth Kálmán *Péri lányok szép hajáról* című novelláját (amelyben az öreg Péri felügyelet nélkül engedi el lányait a cserhádi aratásra, ahonnan egyikük gyönyörű haja nélkül tér haza, és szegényére már nem lesz orvosság) idézi például az alábbi eset. Képzeltjük, mi történhetett Annával aratás idején:

Menasági Ferenc Tamásnak Anna nevezetű leánya édesanyja, Gore Anna akaratja ellen Háromszékre más leánytársával együtt aratni elmenvén, az october elein hogy hazajött, nappali és éjjeli férfiu képben való csúnya látásokkal és félelmekkel gyötörtetett, és ezekből hogy kiszabadulna, magában fogadá, hogy lelke ismeretének tisztulására gyónni s ájtatosságát elvégezni Csíksomlyóra a szent képhez jőne; de az elválasztott nap előtt azonnal, hogy nyugodalomnak adta magát, a gonosz lélek megintette őtet, hogy ide ne jőne, s a szentek ereklyéjét magáról lehánná. Ezen kísérteteknek ő helyt nem adván, másnap [...] eljőve ezen szent képnek látogatására, meggyónt, áldozott és ájtatosságát elvégezvén őt szombat napokra börtöt fogada [...] többé oly csúnya látásoktól nem gyötörtetett [...] (108–109)

A csudálatos történetek között szerencsétlen és óvatlan sérülésekből, régtől fogva tartó betegségekből, meddségből, de gyermeki némaságból való felgyógyulás és halál veszedelméből való szabadulás, sőt feltámadás is szerepel.

Az utolsó fejezetben (*Ötödik cikkely A csíksomlyói Boldog Szűz Mária törvényes ítélete fő megység pástornak*) attól kezdi Losteiner az elbeszélést, hogy „P. Potyó Bonaventura az igazság megmutatására vevé az ösztönt 1746-ban” (125), és megkezdődik az első kivizsgálás. A beszámolást egészen addig viszi, amíg Batthyány Ignác püspök személyes látogatása is meg nem történik Somlyón, végül 1798-ban, szeptember 20-án

megkapják a püspöki végzést, amelyet Losteiner idéz is. A Toldalék a IV. Pius pápától kiadott hitvallás (Credo in unum Deum... kezdetű *Professio fidei Tridentina*), a *Te Deum Laudamus* magyar nyelvű szövege és néhány népének lett volna. Szomorú, hogy ezek elmaradtak, hiszen a *Te Deum* magyar nyelvű szövege és az egyházi énekek hasznos kutatási lehetőséget nyújthattak volna néprajzkutatóknak és egyháztörténettel foglalkozóknak egyaránt. A népének akár a jelentős katolikus énekesgyűjtemények vizsgálatához is adalékot jelenthettek volna, hiszen ez a válogatás szándékával indult. Jó volna tudni, hogy mely – feltehetően Máriához kapcsolható énekeket – választotta volna ki Losteiner. Nyelvi, stilisztikai sajátosságait (jelzők, kifejezések stb.) tekintve is érdekesek lehettek volna ezek a szövegek.

A kötet érdeme nemcsak az, hogy egy mindeddig publikálatlan írást rendkívüli körültekintéssel és szép kivitelezésben, hasonmás közléssel ellátva adott közre, hanem az is, hogy Mohay Tamás szaktanulmánya nagyon jó és elmélyült felvezetést nyújtott a történetíró korábbi munkásságáról, és ez nagyban megkönnyíti az értelmezést. Mohay egy történetírói olvasatot sugall az olvasónak, amelyben a szöveg értékét elsősorban az adja, hogy egy hiánypótló történeti munkáról van szó (az első magyar mirákulumos könyv), interpretációja azonban figyelemmel volt arra is, hogy a füzet vallásos irodalmi alkotás, amelynek értelmezése akkor lehet teljességre törekvő, ha vizsgálatát nem választják le a Mária-kegyhelyről, a csíksomlyói ferences kolostor pezsgő szellemi kultúrájáról. Mindazonáltal lehetséges vallásos dokumentumokat kizárólag tudományos vizsgálatnak alávetni, s erre ez esetben is adódik mód: a csodák elbeszélései a csíksomlyói kolostor vonzáskörzetére nézve nyújtanak adatokat (az emberek Csíktapolcáról, Csíkmádéfalváról, Szeredáról, a gyimesi határból, Csíkménaságból stb. érkeztek), és az így nyerhető adathalmaz hasznos lehet a történeti kutatások számára. A művészettörténészek számára a kegyeszobor leírása nyújthat kiváló kutatási alapot, míg az irodalomtörténészeknek a mirákulumos könyv megszerkesztése, de a csodák elbeszélésének módja is érdekes lehet. A néprajzkutatókat pedig a 18. századi vallásos tapasztalat kutatásában segítheti a közreadott forrás. Mindez azt mutatja, hogy a történetírói értelmezés csupán egy módja lehet a szöveg használatának. De a tudományos megközelítés mellett se feledjük: a szöveg mindenekelőtt valóban használatra készült. A lelki épülést, a vallásos elmélyülést növelni hivatott munka ez, amelyben egy tudós pap buzdítja az Úr követésére, a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére híveit. Utóbbi olvasatra jelen kiadással immár bárkinek megnyílt a lehetősége.

Szabó P. Katalin